

# Gospodar in gospodinja

LETO 1940

18. DECEMBRA

ŠTEV. 51

## Zunanji znaki dobrega goveda

Tržna poročila z raznih sejmov govore o prvo-, drugo- in tretjerazredni živini, kateri je cena različna. Ta razdelitev v razrede je napravljena iz mesarskega vidika, kjer se upošteva samo meso.

Drugačno merilo, kot ga imajo mesarji, moral imeti vsak živinorejec, ki vzgaja plemensko živino; kajti živinorejec mora paziti še na druge lastnosti goveje živine, če hoče imeti res gospodarsko živinorejo. To bi bila v prvi vrsti mlečnost in mesnost. Ker pa večina naših kmetov uporablja govejo živino za vprego, se mora vzeti tudi to v obzir. Ti trije bi bili glavni vidiki, katerih naj bi se držali živinorejci pri odbiru plemenskih živali. Je pa še mnogo drugih sporednih vidikov, ki pa so deloma že vključeni v one prve, deloma pa so premalenkostni, da bi jih omenjali.

Vsakemu je znano, da imamo v Sloveniji različne pasme goveje živine, ki so vse več ali manj plemenite in prilagode ne krajevnim razmeram, kakor so sploh vse pasme nastale na zahtevo krajevnih potreb. Ponekod v Angliji imajo pasme, ki jim je glavni namen, da dajejo mnogo dobrega mesa. Mlečnost in delo sta tu sporednega pomena. Na Danskem, Nizozemskem in drugod imajo zopet pasme, ki sta jim mesnost in delo sporedna, pač pa se zahteva velika mlečnost, ki dosega posamezno do 10.000 litrov letno ali preko 30 litrov dnevno.

Pri nas v Jugoslaviji nimamo ne ene ne druge od teh pasem; pač pa je po Bosni in nekaterih drugih krajih še jako razširjena buša, ki se po svoji donosnosti (koristi) ne more primerjati s plemenitimi pasmami. Plemenite pasme, kolikor jih imamo, pa so usposobljene za vse tri smeri, t. j. za mleko, meso in delo, kar najbolj odgovarja našim razmeram. Seveda se vse te sposobnosti ne morejo prikazovati v toliki meri, kot se recimo pri govedu, ki je usposobljeno samo v eno od teh smeri. Največja mlečnost pri naših kravah je 4–5000 litrov letno, dočim je svetovni rekord preko 15.000 l.

Poleg koristi, ki jih imamo od živine, je treba paziti tudi na lepoto, t. j. da je pravilno zgrajena. Posamezne pasme se med seboj razlikujejo po svoji zunanosti, vendar bi za pasme, kot jih imamo pri nas, veljala približno tale pravila:

Glava naj bo pri kravah nežna, ne volvska, dočim mora imeti bik že na glavi svoj bikovski izraz. Pri biku naj bo glava bolj kratka, širja, z bolj kratkimi in debelejšimi rogovi kot je to pri kravah.

Vrat mora biti poln in dobro povezan z glavo in trupom, tako da ni preostrih prehodov. Pri bikih naj bo vrat močnejši in širok. Prav tako je zaželen močan vrat pri delovni živini.

Hrbet naj bo raven, dolg in širok. Zelo grda je živina z upognjenimi hrbti. Da se še danes opaža toliko upognjenih hrbtov pri kravah, so živinorejci največ sami krivi, ker prezgodaj odstavljajo teleta, jih potem hranijo s samim senom ali celo z zeleno krmo in to še pri visokih jaslih. Ogromen vamp, ki ga teleta dobijo, vleče s svojo težo hrbet navzdol, ker so kosti še mehke. Po nekaj letih ta teleta morda izgubijo vamp, toda hrbet se ne da popraviti, ker se je hrbtenica že zrasla in kosti otrdele. Dolg hrbet ima prednost za delo in meso — tu je najboljšo meso.

Tudi križ naj bo raven ter dolg in naj preide v ravni črti v rep. Križni del ima jako dobre partije mesa, raven tega pa dolžina v zadnjem delu zelo vpliva na hojo živali. Širina v zadnjem delu je zelo važna in zavisi od kosti. Ako je žival ozka, ima stisnjene kosti, kar je velika ovira pri porodih.

Za prsa se zahteva, da so dolga, globoka in lepo zaobljena; kajti čim večji prostor imajo pljuča, tem vzdržnejša je žival. Zaziti je treba tudi na to, da niso za pleči stisnjene, ampak da je lep, poln prehod od pleč na rebra, ki naj bodo napeta in ne ravna. Tudi prehod od reber na vamp naj bo čim manj opazen, tako da je cela žival

z vsemi oblikami in prehodi skladna, a ne kričeta.

Hoja mora biti živahna in korak izdaten. Pa tudi, kadar žival stoji, mora nuditi v nogah lepo sliko, ker danes se mnogo gleda na lepote napake in le težko je spraviti v denar govedo, ki ima šibke, na vse strani skrivljene noge. Niso samo lepotna napaka take skrivljene noge, ampak tudi ni sposobna žival v toliki meri za delo in za hojo sploh; kajti teža trupa, ki bi pravilno odpadala na sredo parkljev sprednjih nog in izza parkljev zadnjih nog se spremeni in s tem žival nima več sigurnosti v hoji.

Samo pravilno grajene živali imajo v sebi sposobnosti za vsa ta svojstva in je torej zunanji videz skoraj vedno izraz notranjih sposobnosti. Pri kravah pa je treba paziti poleg tega še na vime, kjer se tvori mleko. Vime naj bo veliko, elastično in pravilno oblikovano, sega naj daleč pod vamp in tudi t. zv. mlečno zrcalo, ki je zadaj, naj bo dobro izraženo. Dobre mlekarice imajo razen lepo izoblikovanega vimena še dobro izražene mlečne žile pod vampom. So še drugi znaki za dobro mlečnost, kot mlečne jamice, nežna glava itd., vendar prvenstveno je treba gledati na vime.

Kakor rečeno, je to samo nekaj splošnih navodil, katerih naj bi se živinorejci držali pri izbiri plemenskih živali. Posebno pa je to važno za moške živali, ker one prenašajo svoje lastnosti na več sto potomcev. Ker pa pri bikih ne moremo kontrolirati mlečnosti, zato je potrebno, da imamo mlečnost njegovih prednikov ali rodovnikov, na podlagi česar se lahko ugotovi njegova mlečna sposobnost.

Pa tudi krave zaslužijo vso pozornost. Izloči naj se najprej iz hlevov slabo blago in dobro naj ostane za pleme, a ne obratno, kakor se mnogokje dela, samo da se pride do denarja. Na tak način ne bomo nikdar dosegli napredka v živinoreji. Dokler pa nimamo izenačenega blaga z ustaljenimi svojstvi, ne more biti tudi cena stalna in visoka, ampak se bo lovila po razmerah, v katerih slučajno bomo. Koristi kmečkega in sploh celega narodnega gospodarstva pa so, da se dosežejo čim stalnejše cene. In k temu cilju bo pripeljal napredek v vseh panogah kmetijstva, posebno pa v živinoreji, ki je v Sloveniji močno razširjena. Ta napredek pa se mora izražati v izenačenosti blaga, ki se stavlja na trg. Izenačenost živine pa se more doseči le, ako bomo gojili samo živali z ustaljenimi dobrimi lastnostmi.

Inž. J. F.

## Čebelarstvo kramljanje

Letošnja čebelarstva letina je bila za čebele tako slaba, da enake ne pomnijo niti najstarejši čebelarji. Imeli smo sicer že mnogo slabih letin, a take kot je bila letošnja, ko so odpovedale vse paše, še ne. Doslej je veljalo načelo, da čebele čebelarja vsaj enkrat v letu razvesele. Letos je pa tudi to pravilo napravilo izjemo. Nismo pridelali ne pomladanskega (cvetličnega), ne poletnega (gozdnega) in ne jesenskega (ajoovega) medu. Nasprotno, čebelarji so morali v mnogih krajih že med letom poseči po medenih rezervah in sladkorju, da so obdržali čebele pri življenju. Naše medene shrambe — so se že med letom, namesto, da bi se napolnile, popolnoma izpraznile.

Najhujši udarec je pa zadalo letos slovenskemu čebelarstvu jesensko deževje. Ajdova paša je z malimi izjemami skoro povsod popolnoma odpovedala. Prav redki sok raji, kjer so čebele na ajdi nabrale zadostno zimsko zalogo. V prejšnjih letih smo bili vajeni, da je ajda v dežev-

nih letinah odpovedala le na Gorenjskem, dočim so jo čebelarji dravskega, ptujskega, murskega polja in v Slovenski Krajini ter ponekod po Dolenjskem razmeroma kar dobro odrezali. Obraten pojav smo opazili v suhih letinah. Letos pa je bila bera na ajdi po celi Sloveniji izredno slaba, kako tudi ne! Deževnemu vremenu so slečili jasni in mrzli dnevi. V takih razmerah ajda ne more mediti. Dognano je, da ajda najboljše med, če sledijo brezvetrni nočmi s toploto 15 do 18 stopinj C še toplejši, deloma oblačni dnevi z nad 20 stopinj C in vlažnim zrakom. V letošnji ajdovi paši smo imeli ali deževje ali pa hladne dneve z mrzlimi severnimi vetrovi. Nočna toplota je v teh dneh znašala od 1—5 stopinj C, zaonjega avgusta je ponekod padla celo prva slana Čebele so v kljub hladnemu, deževnemu in mrzlemu vremenu izletavale na pašo, in se niso več vrnile domov, ker so zunaj ali utrpile, ali pa jih je pobila plaha. Pred ajdo zelo živahni in dobro

zaleženi panji so zato postajali z dneva v dan šibkejši. Po končani ajdovi paši so tudi najboljši plemenjaki kazali »rebrac«, kajti izgubili so vso izletno žival. Močni plemenjaki so zaradi neugodnega vremena postali slabiči, in to je najhujše, kar nas je zadelo. Prisiljeni smo bili združevati, ker tudi najboljši plemenjaki odličnih lastnosti niso nabrali zadostne zimске zaloge, je bilo treba še to nadomestiti s sladkorjem. Na srečo je naše čebelarско društvo z ozirom na slabe izgledе za ajdovo pašo, pravočasno ukrenilo vse, da je finančno ministrstvo že dne 24. avgusta dovolilo po 5 kg trošarini prostega, s papriko denaturiranega sladkorja za vsak panj živih čebel. Nismo pa imeli sreče pri nabavi sladkorja. Zaradi pomanjkanja vagonov so, vkljub pravočasnemu naročilu in plačilu v naprej, prve

pošiljke sladkorja prispele v Slovenijo šele v drugi polovici oktobra, kar je zelo pozno. Obupavali smo, ali bomo mogli čebelarjem nujno potrebno zimsko zalogo sploh še dodati, zlasti, ko je zadnje dni oktobra zapadel sneg, ki pa je v prvih dneh novembra k sreči izginil, in je nato nastopilo toplo vreme, tako, da je sladnji čebelar lahko čebele za silo nakrmil, kajti dovoljena količina sladkorja (5 kg) za kraje, kjer so bile čebele popolnoma »suhe« ni zadostna, in jo bo treba v zgodnji pomladi še dopolniti.

Skrbni in vestni čebelarji so rešili, kar se je rešiti dalo. Udarci slabe letine so bili zelo boleči. Zmanjšati je bilo treba število panjev, ter globoko poseči v žep za nabavo sladkorja. Toda to je že za nami. Kar je bilo, je minilo. Kaj pa v bodoče?

(Dalje.)

## Strokovne knjige

Zadnjič sem na tem mestu napisal nekaj misli o kmetijskem strokovnem tisku in sem obravnaval zlasti prevažno vprašanje strokovnih listov, ki kmečkega človeka sproti seznanjajo z naprednimi, sodobnimi načini gospodarjenja na kmetiji. Na koncu razmišljanja smo vsi skupaj bili prepričani, da je dober strokoven list neobhodno potreben v sleherni slovenski kmečki hiši.

Danes bi še dodal, da slovenski kmet danes nikakor ni glede dobrega in cenenega strokovnega lista v zadregi. In to lista, ki ni samo strogo gospodarsko-strokoven, marveč kaže našemu kmečkemu človeku tudi pot do stanovske izomike in ga izobražuje v stanovsko zavednega člana kmečkega stanu. Vsi ste že uganili, kateri list imam v mislih, pa ga bom vseeno imenoval: »Orač«. V vsaki kmečki hiši bi ga morali imeti. Če bodo naročniki tako rasli naprej, bo res kmalu prav malo hiš brez njega.

Sedaj bi pa rad z Vami načel še eno vprašanje! Kaj pa strokovne gospodarske knjige? Že kar naprej slišim vaše opravičevanje in ugovarjanje: »Ne moremo! Saj je včasih trda še za sol in smrdljivec — kdo bi mogel misliti še na strokovne knjige!« Upoštevanja je vreden ta ugovor; pa se vseeno nekoliko pomudimo pri strokovnih knjigah. Morda se bo le pokazalo, da ugovor ne drži popolnoma.

Malo je slovenskih kmečkih hiš, v katere ne bi imela odprtih vrat — Mohorjeva

družba. Ta imenitna družba, ki je do sedaj že toliko s svojimi knjigami pripomogla do večje izobrazbe našega človeka in do višje kulturne stopnje naše vasi, je doslej izdala celo vrsto odličnih strokovnih knjig za našega kmeta. Mnogo jih je prišlo med redno izdajanje in jih je bilo na deset tisoč razposlanih po vsej slovenski zemlji. Kje so vse te knjige? »Zastarele so in neuporabne,« bo kdo dejal. Le počasi, prijatelji! Kmetijske stroke res napredujejo, vendar eno brezpogojno drži: da so n. pr. zakoni zemlje, ki vplivajo na rast in razvoj rastlin, nespremenljivi; da so zakoni živalskega organizma danes podobni onim pred deset in stoletji in tako dalje. Vse polno je pojavov pri raznih kmetijskih panogah, ki so stalni, nespremenljivi. In strokovne knjige naše Mohorjeve družbe obravnavajo zlasti takšna vprašanja.

Sicer pa imamo vrsto strokovnih knjig, ki so izšle tudi v drugih založbah in niso tako drage, da bi si jih ne mogel omisliti tudi srednji in mali posestnik. Imamo tudi vrsto čisto sodobno napisanih kmetijskih strokovnih knjig v raznih založbah. Toda vprašam: Koliko je naših kmečkih gospodarjev in gospodinj, ki bi čutili potrebo po dobri strokovni knjigi? — Tu je zajec za grmom! Če ne čutiš potrebe, ti je vsak izdatek za nevidez »nepotrebno« branje prevelik. Če pa je človek prepričan, da se strokovna izobrazba iz knjig bogato izplača

in poplača, bo smatral tak izdatek, kakor da bi nesel tisti denar, ki ga izda za strok. knjigo, v hranilnico na dobre obresti.

V naših kmečkih hišah je premalo treznega preudarka, kaj je vredna dobra knjiga, kaj šele dobra gospodarska knjiga. To se vidi na vsak korak. Seveda so tudi izjeme, kakor povsod, ali takšne izjeme so bele vrane. V splošnem pa naši kmečki ljudje kaj radi grabijo po zabavnem berilu, po raznih povestih in »storijah«, ki popisujejo v bolj ali manj posrečeni obliki najrazličnejše odlomke iz človeškega življenja, a ob njih bratec komaj odnese kaj koristnega in dobrega za svoje življenje. Na takšne knjige tudi pazijo, da se ne zgubijo ali raztrgajo. Kakšno gospodarsko strokovno čtivo je pa — dolgočasno in zato odveč. Zato pa tudi te vrste knjige prav kmalu pridejo majhnim otrokom v roke — za igrabo. Ali ni v tem dejstvu nekaj, o čemer bi se splačalo malo razmisliti?

Dandanes svet zares bliskovito izpopolnjuje svojo izobrazbo. Le premislite, koliko se ljudje v najrazličnejših poklicih danes več uče kakor so se nekoč. Vzemimo samo en zgled: pred dobrimi sto leti je bil za vaškega učitelja lahko še mežnar ali organist, ki je za silo znal malo brati, pisati in računati — danes bo kmalu treba

za izobrazbo učiteljev visokih šol. Včasih je bil za obrtnika kmalu kdo sposoben, danes mora imeti šole in izobrazbo. Tudi kmečki človek se mora izobraževati, če hoče vzdržati korak in ne daleč zaostati.

Kmetijska strokovna knjiga sodi brez dvoma med zelo važne pripomočke za gospodarsko izobrazbo naših gospodarjev in gospodinj. Samo naši kmečki ljudje jo premalo cenijo, ker premalo cenijo važnost poklicno-strokovne izobrazbe sploh. Zato pa sami gospodarsko trpijo, pa največkrat niti ne vedo, da je gospodarskih neuspehov kaj pogosto krivo — strokovno neznanje.

Prav bi bilo, če bi se v bodoče glede strokovnih knjig v kmečkih hišah razmere temeljito popravile. Gospodarska knjiga, pa bodi večja ali manjša, naj bo za domačijo zaklad, iz katerega vsa družina črpa potrebno znanje. Vsaka kmečka hiša bi naj imela prav poseben prostor v omari ali skrinji za gospodarsko knjižnico, en družinski član pa naj bi kot nekak knjižničar skrbel, da se knjige ohranjajo in da se knjižnica dopolnjuje z novimi kmetijskimi strokovnimi knjigami. Nič bi ne bilo narobe, če bi se dopolnjevala tudi z leposlovnimi knjigami!

Vsak dinar za dobro branje je naložen na bogate obresti!

## Iz zgodovine krompirja

Krompir je prastara južno-ameriška kulturna rastlina, ki je po odkritju Amerike v l. 1492 obrnila pozornost španskih osvajalcev nase kot eno izmed najvažnejših živežnih rastlin tamošnjih milijonskih prebivalcev. Zato je čisto gotovo, da so bili španci prvi, ki so, spoznavši to ameriško rastlino, jo tudi prenesli v Evropo. Zgodovinsko je dokazano, da so španski vojaki potem ko so osvojili od l. 1525 do 1545 Peru in Čile, poslali svojemu vladarju kralju Filipu II. iz Južne Amerike zaboj krompirja, ki so mu rekli domačini »papas«; kralj pa je poslal nekoliko lepih vzorcev »okusnega sadeža«; tedanjemu papežu v Rim, ki jih je z veseljem sprejel. — V severne evropske države je prišel krompir mnogo kasneje: na Švedsko l. 1726. na Finsko l. 1735, a šele l. 1764 so pričeli švedski kmetovalci na pobudo samega kralja, ki je izdal tozadevni proglas na norod, gojiti in pridelovati krompir. Iz severnih dežel je prišel

krompir na Angleško, in šele od tukaj v Severno Ameriko l. 1622.

Med nemškimi deželami je bila prva, je pričela pridelovati krompir — Avstrija. V sosednji Nemčiji, rajhu pa se je širil krompir kot poljedelska rastlina silno počasi, izprva so ga sadili celo v lonce kot lepotno rastlino, nato pa dolga leta le v obližje domače hiše kot vrtno rastlino, medtem so ga pa v Italiji, Belgiji, na Holandskem in Angleškem že davno visoko cenili kot kulturno rastlino, izvrstno za prehrano — šele sredi 18. stoletja se je pričela kultura (pridelovanje) krompirja v večji meri zunaj na prostem polju, a še to v veliki meri zaradi pogostega nastope grozne šibe lakote, ki je bičala razne dežele v l. 1745, 1758, 1763, 1770—1771 in 1774. Šele veliko število žrtev lakote je premagalo konservativnost (strahokopitnost) kmetov in postopoma pregnalo iz vasi predsodek narodov o »strupenem ameriškem zelišču«. — Ob koncu 18. stoletja pa je končno

nastopil krompir svoje zmagoslavno pot po Evropi, pred vsem po Nemčiji in je postal kruh ne le siromašnega bajtarja, ampak tudi srednje premožnih slojev in bogatinov. Kaj bi bilo v naših dneh s prebrano, ko bi ne bilo krompirja, ki je skoraj sleherni dan na mizi, četuoi v zelo različnih oblikah, si niti misliti ne mo-

remo. Gotovo pa bi bil tak nedostatek velika nesreča in gorje ne samo za Evropo, ampak tudi velik del ostalega sveta! — Danes je na svetu okoli 3000 različnih vrst (sort) krompirja; krompir je postal eno izmed najvažnejših hranil vseh slojev prebivalstva. **ovfr.**

## Površen in nereden otrok

»Otrok je površen! Ne pozna reda, ne zna za seboj pospravljati obleke, knjig, igrač. Tako včasih jamra mati. Naj ji bo vsaj to v tolažbo, da so skoro vsi otroci taki in da jih je morda komaj pet od sto, ki imajo vsaj malo čuta za red.

Vendar pa ne sme biti radi tega mati premehka in popustljiva v vzgoji, kadar navaja svojega otroka na red.

Otrok piše nalogo. Zvezek še zapre, spravi pero v škatlo, a tinte ne zapre, pusti jo na mizi, pride mlajši bratec, prevrne steklenico in je tepen. Šolar, ki je kriv, se pa zunaj igra.

Otrok se sezuje. Med sezuvanjem se spomni, da bi rad nekaj pogledal v sobi. Tako se zgodi, da pusti en čevljev v kuhinji, drugi pa leži sredi sobe.

Zjutraj se šolarka počee. Na glavniku so ostali še lasje in glavnik leži na umivalniku, namesto da je spravljen v predalu, kamor spada. Deček ali deklica pride iz šole domov. Mudi se mu, (kdaj se otroku ne mudi, morda samo ne iti spat zvečer) zato vrže kapo na en stol, plašč na orugeta, knjige kamor koli na mizo ali tudi na zaboj za premog.

Mati naj pa hodi za vsemi temi nerednimi otroci, naj lepo pospravlja in čaka, da otrok doraste in se sam nauči pospravljati? Potem bo lahko dolgo, predolgo čakala.

Z malim drevescem lahko narediš, kar hočeš. Mlado drevo lahko upogneš, staro se bo zlomilo. Zato uči otroka že z malega na red. Že dojenček mora poznati red v hrani, v spanju, da bo dobro uspeval. Ta red naj se pozneje raztegne v vsem v otrokovem življenju.

Kako?

Ko sem kot otrok pisala nalogo, me je oče vedno opomnil, da moram spraviti in zapreti steklenico s tinto. Zelo rada sem to pozabila. Ko sem zopet nekega

dne pozabila na očetoto zapored in odhitela nazaj v šolo, me oče pokliče nazaj. Mutilo se mi je v šolo in zelo težko sem se vrnila, a bala sem se očeta.

»Ata, šolo bom zamudila, mudi se mi!« sem napol jokaje stopila v sobo.

»Ko boš pospravila in dala tinto na svoje mesto, boš šla. Če zamudiš, tvoja krivda!«

Hitro sem uredila in hitela v šolo. Iz strahu, da ne zakasnim šole, sem tekla vso pot.

Ta strah mi je tako prišel v kri, da sem česlej vedno pospravila vse, kadar sem pisala nalogo. Očetova doslednost me je naučila reda vsaj v tem.

Priznam, tudi čevlje sem puščala po sobah. Pozimi pa še galoše. Pa me je oče prijel za uho, vodil od čevlja do čevlja in vsa vse lepo pobrala. O, ne on, oče, on je pomagal samo pri mojem ušesu, jaz sem pa lepo hodila, kamor me je vodil, dokler niso stali čevlji in galoši na svojem mestu. Drugič sem raje takoj dala obutev tja, kamor je spadala. Seveda je bilo včasih treba premagovanja, a očetova doslednost je pomagala. In še danes sem mu hvaležna, ko je že mnogo let v grobu.

Staršem manjka česlednosti. Naveličajo se vedno opominjati, otrok izgine iz stanovanja, klicati ga nazaj »se ne izplača«, mati pospravlja dan za dnem, teden za tednom za otrokom, otrok pa leto za letom razmetava.

Kdaj pa naj se potem tak otrok nauči na red? Ta mala, otrokom prirojena površnost se razbohiti. raste s človekom. priraste se vanj in ga naredi nerednega človeka. In taka nerednost se potem v marsikaterem mslučaju nad človekom maščuje.

Vzgoja, vzgoja! Tudi tu je treba vzgajati.

Kako? Z lepo besedo, večkratnim opominom, če ta nič ne zaleže, pa tako, kot je mene moj oče.

Samo utruditi se ne smejo starši. Spodetka bo otroku hudo, deset drugih del bo raje naredil kot prvega popravil, go-lirjal bo, a to naj te ne gane.

Če visi suknjič čez stol, kot ga je pač vrgel fante, ga mora obesiti na za to pripravljen obešalnik ali žebelj. Za knjige naj ima svoj prostor. Na mizi v kuhinji med posodo, na zaboji na premog ni mesto za knjige. Naj jih da tja, kjer morajo biti.

Malo pozno bo, če se bo moral učiti čeda pri vojakihi. In težko ubogati fantu, če kot otrok doma starše ni nikoli ubogal. Težko slušati, ko za dobre in koristne opomine staršev ni imel ušes.

Tudi življenje samo hoče svoj red. In mnogo lažje človeku, ki ima red že pri-izgojen, kot pa onemu, ki ga mora na-red navajati in učiti življenje samo.

Ne dolgo od tega mi pravi neka mati: «Gospa, prosim vas, recite v šoli, da morajo otroci že zvečer pripraviti šolske knjige. Naša Metka si jih pripravlja zjutraj. Zadnji hip vstane, potem pa furja in nosi skupaj knjige zaprtkovati nina časa, joka, si'nari, da gre včasih z mojo klofuto v šolo, namesto s križem na čelu.»

Res sem v šoli vprašala kdo si zvečer pripravi knjige in kdo komaj zjutraj,

predno gre v šolo. Otrokom sem govorila o rednih in nerednih učencih, povedala par vzgledov in pri Metki je pomagalo.

Vendar pa ni samo šola vzgojiteljica, ampak v prvi vrsti starši, saj učitelj ne vidi v domove vseh petdesetih otrok, ki jih ima v razredu. Stuti pa večkrat ka-ko doma starši vzgajajo.

G. I.

## KUHINJA

**Domači zajčki (kunci).** Zaklanim jajčkom odstranim kožo. Nato jim odvezam drobovje in jih narežem na kose. Kose polijem z mrzlo vodo, v katero sem vlila nekaj žlic kisa. V vodi jih pustim pet ur, da jim voda, pomešana s kisom, odvzame neprijeten okus.

**Ocvrt zajček.** Koščke mladega zajčka osolim, potresem malo s poprom, povalljam v moki, namočim v raztepenem jajcu in osušim v drobtinah. Potem na masti lepo zmerno ocvrem.

**Smetanin narastek.** En liter goste smetane prav dobro stepem. Med stepanjem polagoma pridevam 7 rumenjakov,  $\frac{1}{2}$  kg sladkorja odišavljenega z vanilijo, 4–5 žlic presejane moke ter nazadnje sneg iz beljakov. Skleco namažem z maslom, potresem z moko in zravnam zmes po skledi. Narastek pečem v srednje topli pečici 45–50 minut. Po preteku časa za pečenje narastek takoj serviram, ker s čakanjem narastek prav rad vpade.

## GOSPODARSKE VESTI

### ŽIVINA

**Ljubljana.** Na sejmu dne 4. decembra je veljala živina: voli I. vrste 8.75, II. 7.75, III. 6.75 din; telice I. vrste 8.75, II. 7.50, III. 6.50 din; krave I. vrste 7.50, II. 5–6.50, III. 4 din; teleta I. vrste 13, II. 11 din za 1 kg žive teže; prašiči za rebo komad 200–350 din, konji komad 500 do 6000 din po kakovosti.

**Kranj.** Na rednem ponedeljskem sejmu 9. decembra so plačevali živino takole: voli I. vrste 9.50, II. 8.50, III. 7.25 din; telice I. vrste 9.50, II. 8.50, III. 7.25 din; krave I. vrste 8.25, II. 7.25, III. 5.75 din; teleta I. vrste 13, II. 12 din; prašiči špeharji 15–16.50 din, pršutarji 14–15 za 1 kg žive teže.

**Litija.** Na sejmu 9. decembra v Litiji je imela živina te cene: voli I. vrste 9.50, II. 8.50, III. 8; telice I. vrste 9, II. 8, III. 7 din, krave I. vrste 7, II. 6, III. 5 din; prašičev na sejmu ni bilo.

**Novo mesto.** Po podatkih od prvih dni decembra so bile cene živine v okraju naslednje: voli I. vrste 8.50–9, II. 8, III. 7–8 din; telice I. vrste 8.50, II. 7–8, III. 7 din; krave II. vrste 7–7.50, III. 6–7 din; teleta I. vrste 9, II. 8–9 din; prašiči špeharji 13–15, pršutarji 10–13 din za 1 kg žive teže.

**Kočevje.** Sporočajo, da so bile na se-manji dan 5. decembra cene živine v Vičmu-Dobrepoljah sledeče: voli I. vrste 9–9.50, II. 8–9, III. 7.50–8 din; junci in telice I. vrste 8, II. 7 din; krave I. vrste

za mesarja 7.50, II. 6—7, III. 5—5.50 din; teleta I. vrste 12, II. 10 din za 1 kg zive teže. Mladi prašički 160—180 din komad. Iste cene javljajo tudi iz mesta Kočevja.

**Maribor.** Na sejmu v Mariboru dne 10. decembra je dosegla živina naslednje cene: voli I. vrste 9.75, II. 7.50—8.50, III. 7.50—8 din; biki za klanje I. vrste 8, II. 7, III. 6.50 din; mlada živina I. vrste 9, II. 8, III. 7 din; krave I. vrste 9, II. 7—8, III. (klobasarice) 4.75—6.50 din; teleta I. vrste 12, II. 9 din za 1 kg žive teže.

**Celje.** Po poročilu od 1. decembra so bile v Celju sledeče cene živine: voli I. vrste 9, II. 8.50, III. 7.50—8 din; telice I. vrste 8.50, II. 8, III. 7.50—8 din; krave I. vrste 7, II. 5—6, III. 4—5 din; teleta I. vrste 11, II. 10 din; prašiči špeharji 15—16, pršutarji 13—14 din za 1 kg žive teže.

**Ptuj.** Na živinskem sejmu dne 3. decembra je dosegla živina ta cene: voli I. vrste 8.25, II. 7.50, III. 6 din; biki za klanje 6—7.60 din; telice I. vrste 8, II. 7, III. 5.50—6 din; na svinjskem sejmu dne 4. decembra: pršutarji 11—12 din, debele svinje 12.50—14, plemenske svinje 10—11 din za 1 kg žive teže. Mladi prašički 6 do 12 tednov stari komad 130 do 220 din.

**Šmarje pri Jelšah.** Po obvestilu od 10. decembra so bile cene živine v okraju naslednji: voli I. vrste 8.50, II. 8, III. 7 din; telice I. vrste 8, II. 7.50, III. 6.50 din; krave I. vrste 8, II. 7, III. 5.50 din; teleta I. vrste 10, II. 9 din; prašiči špeharji 18, pršutarji 16 din za 1 kg žive teže.

**Murska Sobota.** Po poročilu od 1. decembra so bile cene živine v okraju takele: biki I. vrste 7.50—8, II. 6—7, III. 5—6 din; telice I. vrste 7—8, II. 6—7, III. 5—6 din; krave I. vrste 5—6, II. 4.50—5, III. 3—4 din; teleta I. vrste 9—11, II. 8 do 9 din; prašiči pršutarji 8—11 din za 1 kg žive teže.

## CENE

**Ljubljana.** Žito: ječmen 1 kg 4.50 do 5, rž 4.50—5, oves 4—4.50, koruza 4.50 do 5, fižol 6—8, krompir 1.50—2, seno 1 do 1.30, slama 0.60 din za 1 kg. Svinjska mast 28, med 34, goveje surove kože 26 do 30, telečje 28, svinjske 6—12 din.

**Kranj.** Pšenica 1 kg 4.50, ječmen 4.25, rž 4.25, oves 4, koruza 3.75, fižol 6—9, krompir 1.75—2, lucerna za krmo 1.25 do

1.50, seno 1.25—1.50, slama 0.75 din za 1 kg. Slanina 24—26, svinjska mast 26 do 28, med 32—36, neoprana volna kg 68—72, oprana volna 92 din; mleko liter 2.50—3, presno maslo kg 48—52, drva 1 prm 140 do 150 din.

**Novo mesto.** Pšenica 100 kg 325—350 din, ječmen 300—325, rž 325—350, oves 325—350, koruza 300—310, fižol 500—800, krompir 175—200, lucerna 150, seno 90 do 105, slama 60 din. Slanina 25, svinjska mast 28, med 30, surove kože goveje 25, telečje 20, svinjske 15 din; mleko liter 2—2.50, surovo maslo kg 40, drva 1 prm 100—120 din. Vino navadno pri vinogradnikih liter 6—8 din, ifnejše sortirano 9—11 din.

**Celje.** Ječmen 100 kg 425 din, oves 350, koruza 330, fižol 600—700, krompir 200, lucerna 140, seno 110—115, slama 60 din. Slanina kg 24—25, svinjska mast 29, med 32, mleko liter 2.50—3, surovo maslo kg 40—56 din. Surove kože goveje 28—30, telečje 28—32, svinjske 8—10 din. Drva 1 prm 112—115 din.

## LES

Po podatkih ljublj. borze z dne 13. decembra so bile cene lesa, kakor je spodaj navedeno. Razumejo se franko vagon nakladalna postaja in so mišljene za 1 kub. meter. To so borzne cene, ki so navadno nekaj nižje od cen v prosti trgo vini.

**Smreka-jelka:** hlodi I/II 270—300, brzojavni drogovi 250—290, bordonali 350 do 370, filerji 290—330, trami ostalih dimenzij 290—330 din.

**Bukev:** hlodi I/II od 30 cm naprej 220 do 270, hlodi za furnir, čisti od 40 cm dalje 290—340, deske-plohi 330—370 din.

**Hrast:** hlodi I/II od 30 cm premera dalje 280—430, bordonali 860—1010 din, frizi 930—1230 din.

## SEJMI

23. 12.: živ. in kram. Višnja gora, svinj. Središče. — 24. 12.: živ. in kram. Črnomelj, svinj. Ormož, konj. in gov. Maribor, svinj. Dol. Lendava. — 27. 12.: gov. in kram. Radeče pri Zid. mostu, svinj. Celje, Ptuj in Trbovlje, svinj. in drobn. Maribor, živ. in kram. Vitanje, Turnišče. — 28. 12.: živ. in kram. Dob. pri Kamniku, svinj. Brežice, Celje in Trbovlje. — 30. 12.: živ. in kram. Mirna peč, živ. Rak. — 31. 12.: živ. in kram. Kočevje, Zagorje ob Savi, konj. in gov. Maribor, svinj. Dol. Lendava.

## PRAVNI NASVETI

**Vino prodano po prenizki ceni. P. M. H.** Prodali ste 14 hl starega vina po ceni 8.25 din, ki se vam pa zdi prenizka. Na račun ste dobili 2000 din. Vprašate, če lahko kupno pogodbo uspešno razveljavite ali pa, če lahko zahtevate primerno zvišano ceno. Samo zato, ker ste prepovedani vino prodali, ne morete zahtevati razveljavljanja kupne pogodbe. Vino ste prodali trgovcu, ki ga je kupil za nadaljnjo prodajo. Gre torej za trgovski posel, pri katerih se ne more uveljaviti oškodba zaradi prikratbe nad polovico vrednosti.

**Nova steza. D. I. S.** Po vašem gozdu so začeli hoditi po bližnjici delavci na neko novo delo. Ob deževju teče po izhopeni stezi na bregu voda in odnaša zemljo in se bo sčasoma naredila globoka drča, ki bo zelo oškodovala gozd. Vprašate, kako bi mogli vstaviti to stezo. — Obvestite vse, ki hodijo po novi stezi, da to hojo prepovedujete. Če se za vašo prepoved ne bodo brigali, vam preostane le še sodna pot. Najprvo jih povabite na pečat k sodišču, kjer jim bo sodnik pojasnil, da nimajo pravice hoje po vašem gozdu in jim bo predložil tudi posledice morebitne tožbe. Če ta pouk ne bo zašel, jih boste morali tožiti, da opuste nadaljnjo hojo. Preden tožite, pa se prepričajte, če bo tožencem sploh mogoče kaj zarubiti, sicer boste vi kljub dobljeni pravdi morali sami trpeti svoje pravdne stroške.

**Preživnina za otroka. F. C.** Višina preživnine za nezakonskega otroka se ravna po očetovih dohodkih in otrokovih potrebah. Za šolo obveznega otroka bo seveda plačevati več, kakor za otroka v prvih letih. Oče bo moral tako dolgo plačevati preživnino za otroka, dokler se ne bo mogel otrok s svojim delom sam vzdrževati. Oče ne more samovoljno otroka materi odvzeti, če ga ta primerno vzgaja za bodoči poklic. Le če bi materina vzgoja kvarno vplivala na razvoj otroka, sme oče zahtevati, da se otrok materi odvzame in da ga sam vzgaja ali pa ga drugim ljudem da v oskrbo in vzgojo. O vseh teh vprašanih odloča tisto okrajno sodišče, v čigar okolišju otrok prebiva.

**Tožba za zastaran dolg. I. V.** Čeprav mislite, da je dolg zaradi katerega vas trgovec toži na plačilo, že zastaran, morate ob določenem uri osebno pristopiti k sodišču. Tam boste ugovarjali tožbi zaradi zastaranja. Če ne pridete na razpravo, vs bo sodišče obsodilo na plačilo.

**Pravice lovskega čuvaja. I. G.** Ko ste šli skozi gozd, vas je ustavil lovski čuvaj, ki čuva lovišče zasebnega zakupnika in je

zahteval od vas, da mu pokažete legitimacijo. Vprašate, ali je smel kaj takega zahtevati? — Zapriseženi lovski čuvaji smejo zahtevati od vsake osebe, ki jo zalotijo na lovu, na vpogled lovsko karto, a od oseb, ki prodajajo ali nosijo divjačino, potrdilo o izvoru divjačine. Prav tako imajo pravico, da te osebe vprašajo pa priimek in ime, poklic, rojstno leto in odkod so. Ako bi se dotičnik ne mogel pravilno legitimirati, ali če obstoji sum, da je lovška karta ponarejena ali tuja, mu mora lovski čuvaj odvzeti lovsko karto, lovsko orožje in orodje, kakor tudi divjačino, ako jo najde pri njem. O tem mora čuvaj napraviti prijavo in jo izročiti občenemu upravnemu oblastvu (okrajnemu načelstvu). Ako zalotena oseba zataji svoje ime, ali ako se z grožnjo ali silo upre službenemu poslovanju, jo lovski nadzorni organ lahko prime in izroči najbližjemu policijskemu oblastvu, orožniški postaji ali občini. Taki so predpisi lovskega zakona o pravicah lovskega čuvaja. Iz tega pa nikakor ne izhaja, da bi smel čuvaj vsako poljubno osebo ustaviti in zahtevati, da mu pokaže legitimacijo.

**Preozka občinska pot. Z. J. S.** Posestniki, ki imajo svoja zemljišča ob občinski poti, so pot tako zožili, da komaj še vozite po njej. Kam bi se obrnili, da se pot spravi v prejšnje stanje? — Obrnite se na občino, katere dolžnost je skrbeti za občinska pota. Ona bo lahko spravila pot v prejšnje stanje in tudi s kaznimi prisilila občestne posestnike, da si ne prilastčujejo občinske poti.

**Zavrnitev zahtevka na pot civilne pravde. F. R.** Avtomobilist je zadel v vaš voz in ga poškodoval. Pri sodišču ste zahtevali odškodnino. Avtomobilist je bil kaznovan, vi pa niste dobili nobene odškodnine, ampak ste prejeli obvestilo, da vas je sodišče zavrnilo z odškodninskim zahtevkom na pot civilne pravde. Vprašate, kako je razumeti to odločbo sodišča? — Kazenski sodnik vam prisodi odškodnino le tedaj, če podatki kazenskega postopka nudijo zanesljivo osnovo za presojo odškodninskega zahtevka. V vašem primeru podatki najbrž niso bili zadostno pojasnjeni, zaradi česar je sodnik izdal navedeno odločbo, ki jo je razumeti tako, da morate za odškodnino avtomobilista posebej tožiti.

**Dedni delež po očetu. K. S.** Pred očetovo smrtjo ne morete zahtevati dednega deleža. Če oče umre brez oporoke in zapusti ženo in otroke, podeduje žena eno četrtino zapuščine, ostale tri četrtine pa pripadejo otrokom po enakih deležih.

**Ograja ob cesti. O. M. Š.** Brez dovoljenja cestne uprave ne boste smeli ograje postaviti bliže ceste, kakor en meter od cestnega roba. Zaprošiti morate pri občini za dovoljenje za zgraditev ograje.